

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
„ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА”

УЛЬЧЕНКО Юлія Вікторівна

УДК [(027:004):378.09](043.3)

**УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЕЛЕКТРОННОЇ БІБЛІОТЕКИ
В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ
ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ**

13.00.10 – інформаційно-комунікаційні технології в освіті

01 – Освіта / Педагогіка

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Старобільськ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Державному закладі „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (м. Старобільськ), Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
Хриков Євген Миколайович,
ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (м. Старобільськ), завідувач кафедри публічної служби та управління навчальними й соціальними закладами.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Власенко Катерина Володимирівна,
Донбаська державна машинобудівна академія (м. Краматорськ), професор кафедри вищої математики;

кандидат педагогічних наук, доцент
Топольник Яна Володимирівна,
ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет” (м. Слов’янськ), доцент кафедри педагогіки вищої школи.

Захист відбудеться 21 грудня 2017 року о 9.00 годині на виїзному засіданні спеціалізованої вченої ради Д 29.053.01 ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” за адресою: Луганська обл., м. Рубіжне, вул. Будівельників, 30-в, конференц-зала.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” за адресою: 92703, м. Старобільськ, пл. Гоголя, 1.

Автореферат розіслано 17 листопада 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. І. Черв’якова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Пріоритетним напрямом розвитку освіти в Україні у XXI столітті є її інформатизація через упровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечує підвищення якості й конкурентоспроможності освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, прискорення інтеграції України до європейського і світового освітнього простору, розширює можливості доступу до різних джерел інформації, підготовку молодого покоління до життя в сучасному інформаційному суспільстві, сприяє вдосконаленню освітнього процесу у ВНЗ. Одним із ефективних шляхів розв'язання цього завдання є покращення бібліотечного забезпечення освіти й науки на засадах інформатизації та розвитку інформаційно-ресурсного потенціалу, що передбачає, своєю чергою, розвиток мережі електронних бібліотек (ЕБ) та потребує модернізації процесу управління розвитком бібліотеки в освітньому середовищі вищого навчального закладу.

Сучасні тенденції розвитку інформаційного простору України загалом та освітнього й наукового зокрема відповідають загальним вимогам рішень Всесвітнього саміту з інформаційного суспільства (2005), Програми ЮНЕСКО „Інформація для всіх” (2006), розпорядження Кабінету Міністрів України „Про створення Національного депозитарію академічних текстів” (2016). Динамічний розвиток ІКТ сприяє інформатизації освіти, розвитку інформаційно-освітнього середовища вишу, що актуалізує проблему управління розвитком ЕБ саме в інформаційно-освітньому середовищі ВНЗ і зумовлює необхідність удосконалення процесу управління бібліотекою у ВНЗ шляхом упровадження засобів сучасних інформаційних технологій, які постійно змінюються та вдосконалюються.

Феномен інформаційного середовища як загальний контекст розвитку вищої освіти представлено в наукових працях Р. Абдєєва, Д. Белла (D. Bell), М. Кастельса (M. Castells), М. Маклюєна (M. McLuhan), Р. Масленникова, Е. Тоффлера (A. Toffler) та ін.

Актуальні проблеми інформатизації освіти як пріоритетного напрямку інформатизації суспільства знайшли відображення в дослідженнях Н. Апатової, В. Бикова, К. Власенко, В. Глушкова, Р. Гуревича, А. Гуржія, А. Єршова, М. Жалдака, М. Кадемїї, Ю. Машбиця, О. Меньяйленка, Н. Морзе, Ю. Рамського, І. Роберт, Є. Полат, О. Спіріна та ін. Психолого-педагогічні особливості комп'ютеризації та інформатизації навчального процесу у ВНЗ розглянуто в студіях О. Адаменко, О. Андрєєва, Б. Гершунського, І. Захарової, Л. Панченко, С. Семерікова, О. Соколова, В. Солдаткіна та ін.

Розробці теоретичних засад розвитку бібліотек в електронному середовищі присвячено наукові праці О. Бобрової, М. Вершиніна, Т. Кузьмішиної, І. Моргенштерна, Ю. Столярова, Е. Сукіасяна та ін. Сучасні

тенденції та перспективи розвитку електронних бібліотек аналізували зарубіжні науковці, серед них: О. Антопольський, В. Армс (W. Arms), К. Вигурський, А. Земськов, М. Кузнецова, П. Лапо, Т. Майстрович, В. Петров, А. Соколов, Д. Тевс, Я. Шрайберг, а також вітчизняні дослідники: К. Афанасьєва, Б. Бочаров, І. Давидова, С. Іванова, Л. Костенко, К. Кудім, О. Новицький, О. Овдій, О. Онищенко, Т. Павлуша, Г. Проскудіна, В. Резниченко, М. Слободяник, О. Спірін, А. Чекмарьов, Г. Шемаєва та ін.

Загальним положенням теорії управління соціальними організаціями присвячено праці В. Афанасьєва, Б. Гаєвського, П. Друкера (P. Drucker), Ф. Котлера (Ph. Kotler), Г. Кунца (H. Koontz), С. О'Доннела (C. O'Donnell), Л. Скібіцької, Ф. Хміля та ін.; окремі аспекти теорії та практики менеджменту й маркетингу у сфері бібліотечної діяльності висвітлено в роботах таких українських науковців, як В. Дригайло, О. Башун, Т. Колесникова, Н. Ніколаєнко, Т. Ткаченко, Г. Саприкін, Я. Сошинська та зарубіжних дослідників – С. Андрєєва, А. Апанасенка, І. Герчикової, В. Ключєва, І. Суислової, Г. Паршукової, О. Ястребової, П. Борхарда (P. Borchard), М. Мільца (M. Milz), Г. Райтера (G. Reiter), К. Рейнхардта (K. Reinhardt), К. Ховрда (K. Novard), Д. Еванса (J. Evans) та ін.

Інноваційні підходи до ефективного управління бібліотекою вищого навчального закладу репрезентовано в студіях таких учених, як О. Башун, П. Бокхорст (P. te Voeckhorst), І. Бургер, В. Волинець, В. Дригайло, К. Еббот (C. Abbott), О. Ісаєнко, М. Карташова, Т. Колесникова, Н. Ніколаєнко, Р. Полл (R. Poll) та ін.

Різні аспекти створення, функціонування та розвитку ЕБ представлено в дисертаційних роботах. Так, О. Барковою досліджено технологічні засади формування інформаційних ресурсів універсальної електронної бібліотеки; Д. Зуєвим – модель і прототип програмної системи управління науково-освітньою електронною бібліотекою; А. Ісмагіловою – електронну бібліотечну систему як інструмент інтеграції в єдиному інформаційному просторі; Є. Копанєвою – наукометричні технології в електронній бібліотеці; О. Леонтєвим – автоматизовану систему управління інформаційними ресурсами електронної бібліотеки; Ю. Нохріним – електронну бібліотеку як форму існування бібліотеки в інформаційному суспільстві; І. Павлушею – створення та розвиток електронних бібліотек в Україні: бібліотекознавчий аспект (кінець ХХ – початок ХХІ ст.); М. Синициною – методику використання електронної бібліотеки в процесі професійної підготовки студентів; А. Федоровим – створення прототипу електронної бібліотеки вищу культури і мистецтв; А. Цветковою – електронну бібліотеку як засіб підвищення ефективності інформаційного забезпечення в системі середньої загальної освіти. Проте проблема управління розвитком електронної бібліотеки в освітньому

середовищі вищого навчального закладу не була предметом окремого наукового пошуку.

Аналіз наукових праць з проблеми дослідження, нормативних документів та сучасного стану інформатизації освіти дозволили виявити низку *суперечностей* між: завданнями й тенденціями розвитку освіти в умовах інформаційного простору та практикою функціонування бібліотек вищих навчальних закладів; ідеями відкритої освіти (Open Education) й реальним станом функціонування електронних бібліотек вищих навчальних закладів; необхідністю впровадження інноваційних підходів до розвитку бібліотек як найважливіших складників інформаційно-освітнього середовища вищих навчальних закладів, зокрема електронних, і недостатньою розробленістю цієї проблеми в теорії та практиці інформаційно-комунікаційних технологій в освіті.

Актуальність проблеми дослідження, її теоретична й практична значущість, необхідність розв'язання виявлених суперечностей зумовили вибір теми дисертаційної роботи: **„Управління розвитком електронної бібліотеки в освітньому середовищі вищого навчального закладу”**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Державного закладу „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” за темою: „Системний аналіз процесів впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіту” (державний реєстраційний номер 0111U002248). Тему дисертації узгоджено Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології НАПН України (протокол № 6 від 28.09.2010 р.).

Об'єкт дослідження – процес управління електронною бібліотекою в освітньому середовищі вищого навчального закладу.

Предмет дослідження – система управління розвитком електронної бібліотеки в інформаційно-освітньому середовищі вищого навчального закладу.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити систему управління розвитком електронної бібліотеки в інформаційно-освітньому середовищі ВНЗ.

Гіпотеза дослідження. Розвиток електронної бібліотеки в інформаційно-освітньому середовищі вищого навчального закладу набуде ефективності за умов впровадження науково обґрунтованої *системи управління*, яка базується на концептуальних положеннях системного, синергетичного та інформатичного підходів, включає такі *підсистеми*, як інформаційні ресурси електронної бібліотеки, інформаційні послуги електронної бібліотеки, кадрове забезпечення розвитку електронної бібліотеки, соціально-прогностичне забезпечення розвитку електронної бібліотеки,

зорієнтовані на використання сучасних ІКТ у всіх напрямках функціонування електронної бібліотеки вищого навчального закладу, неперервне вдосконалення системи ресурсів та послуг електронної бібліотеки відповідно до розвитку інформаційно-комунікаційних технологій і потреб локальних та віддалених користувачів і використання критеріїв оцінювання ефективності управління розвитком електронної бібліотеки в освітньому середовищі вищого навчального закладу, зокрема засобами автоматизованої системи моніторингу.

Відповідно до мети, предмета й гіпотези визначено такі **завдання**:

1. Розкрити сутність та місце електронної бібліотеки в освітньому середовищі вищого навчального закладу.
2. Здійснити теоретичну інтерпретацію та операціоналізацію поняття „управління розвитком електронної бібліотеки”.
3. Обґрунтувати критерії, показники та рівні ефективності управління розвитком електронної бібліотеки вищого навчального закладу.
4. Схарактеризувати сучасний стан управління розвитком електронних бібліотек вищих навчальних закладів.
5. Теоретично обґрунтувати систему управління розвитком електронної бібліотеки в освітньому середовищі вищого навчального закладу.
6. Експериментально перевірити ефективність розробленої системи управління розвитком електронної бібліотеки в освітньому середовищі вищого навчального закладу.

Теоретико-методологічні засади дослідження становлять фундаментальні ідеї системного (В. Афанасьєв, І. Блауберг, Б. Юдін), синергетичного (В. Буданов, О. Князева, С. Курдюмов, І. Пригожин) та інформаційного (О. Гончарова, О. Матвієнко, М. Цивін) підходів; концептуальні положення сучасної філософії освіти (В. Андрущенко, Б. Гершунський, І. Зязюн, Б. Коротяєв, В. Кремень, В. Курило, С. Савченко); наукові праці з інформатизації освіти (О. Абросимов, О. Адаменко, О. Андреев, В. Биков, К. Власенко, О. Меньяйленко, Н. Морзе, Л. Панченко, І. Роберт, Є. Полат, С. Семеріков, О. Спірін); загальні положення теорії управління соціальними організаціями (В. Афанасьєв, Б. Гасєвський, П. Друкер, Г. Кунц, С. О’Доннел, Ф. Хміль), управління освітніми системами (В. Григораш, Т. Давиденко, Г. Єльнікова, Л. Карамушка, О. Касьянова, Ю. Конаржевський, В. Лазарев, О. Мармаза, М. Поташник, Є. Хриков, Т. Шамова), управління інформаційно-бібліотечними системами (Т. Дубенок, О. Ісаєнко, М. Карташов, В. Ключев, Н. Ніколаєнко, Ю. Столяров, І. Сулова), управління бібліотеками вищих навчальних закладів (О. Башун, П. Бокхорст, І. Бургер, В. Волинець, В. Вахнован, В. Дригайло, К. Еббот, Р. Полл), електронними бібліотеками (О. Антопольський, І. Давидова, А. Земський, І. Ісмагілова, О. Онищенко, І. Павлуша, Т. Павлуша, О. Спірін,

Ю. Столяров, Я. Шрайберг, М. Яцимирська); педагогічні засади розвитку бібліотек в електронному середовищі (О. Боброва, М. Вершинін, Т. Кузьмішина, І. Моргенштерн, Ю. Столяров, Г. Шемаєва); загальнонаукові положення моделювання соціальних, педагогічних та управлінських систем (В. Буданов, В. Василькова, Л. Даниленко, В. Докучасва, А. Євтодюк, Ю. Конаржевський, В. Маслов, О. Мещанінов, В. Олійник, І. Пригожин, В. Штофф); теорія і практика вимірювань у педагогіці (О. Адаменко, Дж. Гласс, Д. Новиков, О. Сидоренко, С. Стивенс, Л. Панченко); положення нормативних документів: Закони України „Про вищу освіту”, „Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки”, „Про Національну програму інформатизації”, Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 рр., Державна програма „Інформаційні та комунікаційні технології в науці та освіті”.

Для розв’язання означених вище завдань дослідження, досягнення мети та перевірки висунутої гіпотези використано комплекс **методів дослідження**: *теоретичні* – аналіз, синтез, індукція, дедукція, порівняння концептуальних положень науково-педагогічної літератури з метою з’ясування розробленості проблеми дослідження, визначення її теоретико-методологічних засад і ключових понять дисертаційної роботи; узагальнення, систематизація, моделювання для розробки та обґрунтування системи управління розвитком електронної бібліотеки ВНЗ; контент-аналіз сайтів бібліотек вишів України, зокрема нормативно-правової та методичної документації щодо створення, функціонування й розвитку електронної бібліотеки, для вивчення сучасного стану управління електронною бібліотекою й визначення шляхів його вдосконалення; *емпіричні*: опитування, спостереження, експертне оцінювання, анкетування з метою виявлення чинників впливу на розвиток електронної бібліотеки; педагогічний експеримент для перевірки ефективності розробленої системи управління розвитком ЕБ в інформаційно-освітньому середовищі ВНЗ; *методи математичної статистики* для опрацювання даних та визначення статистичної значущості отриманих у ході експерименту результатів.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилося протягом 2010 – 2016 рр. на базі наукових бібліотек Державного закладу „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (м. Старобільськ), Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського (м. Кривий Ріг), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *вперше* розроблено систему управління розвитком електронної бібліотеки в інформаційно-освітньому середовищі ВНЗ, яка ґрунтується на концептуальних поло-

ження системного, синергетичного та інформатичного підходів, включає такі підсистеми, як інформаційні ресурси електронної бібліотеки, інформаційні послуги електронної бібліотеки, кадрове забезпечення розвитку електронної бібліотеки, соціально-прогностичне забезпечення розвитку електронної бібліотеки; *дістали подальшого розвитку* наукові уявлення про сутність і зміст поняття „електронної бібліотеки” як інформаційно-бібліотечної системи, що включає електронний фонд документів, який організований за певною методикою та має певне цільове призначення, обслуговує локальних і віддалених користувачів; поняття „управління розвитком електронної бібліотеки”; критерії, показники та рівні ефективності управління розвитком електронної бібліотеки у ВНЗ; *удосконалено* методику використання сучасних ІТ у процесі управління розвитком електронної бібліотеки в інформаційно-освітньому середовищі ВНЗ.

Практичне значення результатів дослідження полягає в їхній достатній готовності до впровадження в діяльність бібліотек ВНЗ України системи управління розвитком електронної бібліотеки, спрямованої на підвищення ефективності її функціонування; розроблено: „Інформаційно-пошуковий навігатор інтернет-ресурсів психолого-педагогічного напрямку” з метою оперативного розкриття фондів бібліотек для інформаційного забезпечення навчального процесу та наукової діяльності вищого навчального закладу; комп’ютерну програму „Система моніторингу активності використання ресурсів електронної бібліотеки вищого навчального закладу” для визначення стратегічних і тактичних цілей управління ЕБ в освітньому середовищі ВНЗ; методичні рекомендації для фахівців бібліотек щодо інтеграції наукових публікацій до міжнародного наукового інформаційного простору; методику використання бібліотечного блогу для розширення інформаційного простору та популяризації електронної бібліотеки, інформування про нові ресурси та послуги серед локальних і віддалених користувачів; рекомендації з організації й проведення семінарів-практикумів засобами ІКТ, спрямованих на формування інформатичної компетентності молодих науковців та аспірантів; програму та інформаційно-методичне забезпечення курсів підвищення кваліфікації для працівників бібліотеки, зокрема електронної бібліотеки в дистанційному форматі.

Результати дослідження можуть бути використані в діяльності бібліотек та інших інформаційно-бібліотечних центрів, зокрема для системного вдосконалення процесу управління розвитком бібліотек, для оцінювання ефективності управління розвитком електронної бібліотеки, у системі підвищення кваліфікації бібліотечних фахівців.

Результати дослідження **впроваджено** в практику діяльності наукових бібліотек Державного закладу „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (м. Старобільськ) (довідка № 1/1487 від

30.10.2017 р.), Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського (м. Кривий Ріг) (довідка № 23/1880 від 27.09.2013 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 2170 від 31.10.2017 р.), Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка (довідка № 29 від 01.10.2013 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення, висновки, результати дослідження доповідалися й обговорювалися на науково-практичних конференціях різного рівня: *Міжнародних* – „Науково-методичні та організаційні засади інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики України: стан та перспективи” (Київ, Переяслав-Хмельницький, 2011), „Персонал бібліотеки в системі управління якістю бібліотечно-інформаційної діяльності” (Донецьк, 2012), „Scientific Youth: Education and Science” (Луганськ, 2013), „Сучасні наукові дослідження у психології та педагогіці – прогрес майбутнього” (Одеса, 2017); *Всеукраїнських* – „Сучасна бібліотека в інноваційному освітньому просторі” (Луганськ, 2011, 2013), „Наукова молодь – 2013” (Київ, 2013), „Сучасні тенденції розвитку інформаційних технологій в науці, освіті та економіці” (Луганськ, 2014); засіданнях міжкафедрального семінару з інформаційно-комунікаційних технологій у науці та освіті ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Публікації. Результати та основні положення дисертаційної роботи висвітлено в 14 одноосібних публікаціях, з них – 4 статті в наукових фахових виданнях України, одна публікація – у зарубіжному періодичному виданні.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (364 найменування, з них 5 іноземними мовами). Робота містить 12 додатків на 46 сторінках, 9 рисунків та 28 таблиць. Загальний обсяг дисертації – 270 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об’єкт, предмет, мету, завдання, сформульовано гіпотезу, висвітлено теоретико-методологічні засади, методи дослідження, наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, наведено дані про їх апробацію й упровадження.

У першому розділі – „**Теоретичні засади управління розвитком електронної бібліотеки в освітньому середовищі вищого навчального закладу**” – розкрито сутність та місце електронної бібліотеки в освітньому середовищі ВНЗ; здійснено теоретичну інтерпретацію та операціоналізацію поняття

„управління розвитком електронної бібліотеки”; обґрунтовано критерії, показники та рівні ефективності управління розвитком електронної бібліотеки вишу.

Бібліотека вищої школи є соціальною інституцією, особливістю якої є взаємозв'язок з системою вищої освіти, а однією з основних типологічних ознак – безпосередня включеність у структуру освітнього середовища ВНЗ, спрямованість на вирішення низки завдань: створення сучасних інформаційних продуктів, надання послуг, які б максимально задовольнили освітні та наукові потреби користувачів; формування інформаційних ресурсів відповідно до навчальних та наукових потреб користувачів; підвищення інформаційної культури користувачів; організація науково-дослідної та методичної роботи, спрямованої на вдосконалення всіх напрямів діяльності бібліотеки; зміцнення зв'язків із структурними підрозділами університету різних рівнів з метою оптимального формування інформаційних ресурсів бібліотеки; забезпечення конструктивних відносин з бібліотеками інших ВНЗ та інших відомств.

Грунтуючись на провідних наукових ідеях таких дослідників, як О. Антопольський, А. Земськов, С. Іванова, О. Новицький, І. Павлуша, О. Спірін, М. Шиненко, Я. Шрайберг та ін., визначено поняття „електронної бібліотеки” як інформаційно-бібліотечної системи, що включає електронний фонд документів, який організовано згідно з відповідною методикою, та має чітко визначену мету, цільове призначення й обслуговує локальних і віддалених користувачів.

Особливості функціонування електронної бібліотеки в інформаційно-освітньому середовищі ВНЗ взаємопов'язані з системою вищої освіти та включеністю у структуру й систему освітнього простору ВНЗ. Мета створення, функціонування та розвитку ЕБ в інформаційно-освітньому середовищі ВНЗ полягає у: формуванні та наданні інформаційних продуктів відповідно до навчальних, наукових потреб локальних і віддалених користувачів; підвищенні рівня надання інформаційних послуг та інформаційної культури користувачів; накопиченні, систематизації, зберіганні в електронному вигляді інтелектуальних продуктів наукового, освітнього та методичного призначення, створених науковцями ВНЗ; забезпеченні постійного й надійного відкритого доступу до них засобами інтернет-технологій; наданні вільного та відкритого доступу до сучасних наукових досліджень у світовому науково-освітньому середовищі.

Суттєвою ознакою електронної бібліотеки є функціонування її в умовах інформаційно-освітнього середовища, яке дослідники розглядають у таких *аспектах*: як систему (О. Андреев, О. Ільченко, Е. Марченко, С. Мякішев); як частину інформаційного простору (Ю. Жук, О. Соколова, В. Солдаткін); як інформаційну інфраструктуру, що включає видавництва, бібліотеки, інформаційні центри тощо (Н. Тверезовська, Д. Касаткін та ін.).

Електронна бібліотека ВНЗ як складник освітньої, наукової та інформаційної структури університету є важливим компонентом просторово-семантичного компонента інформаційно-освітнього середовища університету „як

цілісної, відкритої, багатовимірної педагогічної реальності, що включає психолого-педагогічні умови, сучасні інформаційно-комунікаційні технології і засоби навчання й забезпечує супровід і розвиток особистості викладачів і студентів у процесі вирішення освітніх завдань” (Л. Панченко).

Аналіз та узагальнення визначень базових понять дослідження, зокрема „управління” (В. Афанасєв, Б. Гасвський, П. Друкер, Г. Єльнікова, Ф. Хміль, Є. Хриков та ін.), „розвиток” (Є. Борщук, В. Загорський, А. Івченко, Л. Мельник та ін.), „електронна бібліотека” (О. Антопольський, А. Земськов, Т. Майстрович, І. Павлуша, О. Спірін, Е. Сукіасян, Я. Шрайберг, М. Яцимірська та ін.), концептуальних положень в галузі ІТ в освіті (О. Абрисимов, О. Адаменко, О. Андрєєв, В. Биков, К. Власенко, Я. Топольник, О. Мєняйленко, Н. Морзе, Л. Панченко, С. Семеріков, О. Спірін та ін.) та інноваційних підходів до управління бібліотекою ВНЗ (О. Башун, П. Бокхорст, В. Волинець, В. Дригайло, К. Еббот, О. Ісаснко, М. Карташов, Т. Колєсникова, Н. Ніколаснко, Р. Полл) дало підстави для визначення ключового поняття дисертаційної роботи – *управління розвитком електронної бібліотеки*, яке ми розуміємо як складову частину діяльності суб’єктів управління електронною бібліотекою, що спрямована на неперервне підвищення її інформаційного потенціалу та ефективності його використання шляхом створення сукупності нормативно-правового, кадрового, матеріально-фінансового, соціально-прогностичного, організаційного забезпечення засобами сучасних ІКТ.

З урахуванням результатів аналізу наукової літератури з проблеми дослідження, з’ясування сутності понять „електронна бібліотека”, „управління розвитком електронної бібліотеки”, даних опитування експертів визначено *критерії* оцінювання ефективності управління розвитком електронної бібліотеки та відповідні *показники*: *нормативно-правове забезпечення розвитку ЕБ* (Положення про ЕБ; Положення про структурний підрозділ, відповідальний за організацію, функціонування та розвиток ЕБ; уніфіковані вимоги до ЕБ; порядок передачі електронних документів до її фонду); *кадрове забезпечення розвитку ЕБ* (якість складу персоналу; система підготовки та підвищення кваліфікації фахівців ЕБ до забезпечення її функціонування та розвитку; система мотивації працівників, які обслуговують ЕБ; система оцінювання діяльності персоналу, залученого до функціонування та розвитку ЕБ); *матеріально-фінансове забезпечення розвитку ЕБ* (якість обладнання приміщень та комп’ютерної техніки, необхідних для забезпечення функціонування ЕБ; локальна мережа ВНЗ і швидкість каналів з’єднання з сервером бібліотеки; інтернет-мережа у структурних підрозділах ВНЗ, гуртожитках; система фінансового забезпечення функціонування ЕБ); *ресурси та послуги ЕБ* (видовий склад інформаційних ресурсів; спектр послуг, що вона надає; система моніторингу активності використання ресурсів ЕБ; методика та систематичність вивчення ступеня задоволеності користувачів); *соціально-прогностичне забезпечення розвитку ЕБ* (стратегічний план розвитку

ЕБ; програма розвитку ЕБ; система впровадження соціальних інновацій у роботу ЕБ; дієвість атрибутів іміджу та конкурентоспроможність ЕБ); *організаційне забезпечення розвитку ЕБ* (положення про нормування роботи працівників, відповідальних за організацію, функціонування та розвиток ЕБ; система форм організаційного порядку в забезпеченні підвищення керованості ЕБ; сформований організаційний протокол ЕБ (система документів, положень, графіків); узгодженість цілей і змісту роботи ЕБ зі структурою управління бібліотеки).

Відповідно до визначених критеріїв і показників схарактеризовано *рівні* ефективності управління розвитком електронної бібліотеки, зокрема: низький, середній, високий та надано їхню змістовну характеристику.

У другому розділі – **„Обґрунтування та експериментальна перевірка системи управління розвитком електронної бібліотеки в освітньому середовищі вищого навчального закладу”** – наведено результати аналізу реального стану управління розвитком ЕБ в освітньому середовищі ВНЗ України на сучасному етапі; розроблено й теоретично обґрунтовано систему управління розвитком електронної бібліотеки, представлено перебіг та результати її експериментальної перевірки.

На основі розробленої сукупності критеріїв та показників здійснено діагностику стану процесу управління розвитком ЕБ в інформаційно-освітньому середовищі ВНЗ. Так, аналіз номенклатури та змісту нормативних документів, що регламентують діяльність ЕБ, свідчить про високий рівень нормативно-правового забезпечення електронних бібліотек ВНЗ, що ввійшли до експериментальної бази дослідження. Стан управління ЕБ за критеріями матеріально-фінансового та соціально-прогностичного забезпечення відповідає показникам середнього рівня. Аналіз функціонування ЕБ в освітньому середовищі ВНЗ за критерієм кадрового забезпечення показав низький рівень створення таких умов; за критеріями наявності необхідних ресурсів і якості надання послуг та організаційного забезпечення – низький рівень розвитку управління.

З урахуванням визначених теоретичних засад дослідження, загальнонаукових положень моделювання (В. Буданов, В. Василькова, В. Докучаєва, В. Штофф) розроблено *систему управління розвитком електронної бібліотеки в освітньому середовищі ВНЗ* (див. рис. 1). Система управління розвитком електронної бібліотеки в інформаційно-освітньому середовищі ВНЗ – це складна, динамічна, цілеспрямована сукупність підсистем, що характеризується взаємозв'язком усіх її компонентів та відкритістю до зовнішнього середовища, яке як чинник впливає на функціонування та розвиток ЕБ. Розроблена система ґрунтується на концептуальних положеннях системного, синергетичного та інформатичного підходів; передбачає створення нормативно-правового, кадрового, матеріально-фінансового, соціально-прогностичного, організаційного забезпечення розвитку ЕБ в освітньому середовищі ВНЗ і відповідних ресурсів та послуг, які вона надає.

Рис. 1. Структура системи управління розвитком електронної бібліотеки в інформаційно-освітньому середовищі вищого навчального закладу

У системі управління розвитком електронної бібліотеки виокремлено *структурні та функційні компоненти*. До структурних компонентів системи віднесено: мету, зміст, об'єкт та суб'єкт системи. *Мета* системи управління розвитком електронної бібліотеки в освітньому середовищі ВНЗ спрямована на сприяння навчальної та науково-дослідницької діяльності на основі повного задоволення інформаційних потреб професорсько-викладацького складу, молодих учених та студентів засобами ІКТ. До компонента „*зміст*” належить інформація, яка циркулює в системі реалізації функцій з планування, організації, контролю та регулювання управління розвитком ЕБ, спрямованих на виконання основних видів діяльності електронної бібліотеки. *Об'єктом* системи є локальні та віддалені користувачі ЕБ. Під *суб'єктом* системи розуміємо адміністрацію та фахівців електронної бібліотеки, які забезпечують досягнення мети системи управління розвитком електронної бібліотеки в інформаційно-освітньому середовищі ВНЗ. Функційні компоненти представлено сукупністю взаємопов'язаних підсистем, що відображають основні напрями діяльності ЕБ для забезпечення її ефективного функціонування та розвитку (інформаційні ресурси електронної бібліотеки; інформаційні послуги, які надає електронна бібліотека; кадрове та соціально-прогностичне забезпечення ЕБ).

Процедура впровадження системи управління розвитком ЕБ в інформаційно-освітньому середовищі ВНЗ здійснювалась у рамках реалізації зазначених функційних компонентів. Кожна підсистема представлена сукупністю змістовних елементів, які, своєю чергою, також спрямовані на реалізацію основних напрямів діяльності ЕБ з використанням сучасних інформаційних технологій.

До підсистеми „*інформаційні ресурси електронної бібліотеки*” належать такі змістовні елементи: відкритий електронний архів (репозиторій); *доступ через сайт електронної бібліотеки до міжнародних інформаційних баз даних; інформаційно-бібліографічні навігатори по інтернет-ресурсах*. Розроблено та впроваджено „Інформаційно-пошуковий навігатор інтернет-ресурсів психолого-педагогічного напрямку”, який передбачає такі процеси: здійснення постійного моніторингу та аналізу віддалених електронних інформаційних ресурсів; виявлення адреси web-сайтів із наявною повнотекстовою та бібліографічною інформацією психолого-педагогічного напрямку; оцінка й відбір, систематизація інформації та надання користувачу. З метою *автоматизації моніторингу активності використання ресурсів* електронної бібліотеки ВНЗ розроблено комп'ютерну програму, за допомогою якої можна спостерігати за окремими елементами функціонування електронної бібліотеки з метою формулювання стратегічних і тактичних цілей управління розвитком електронної бібліотеки в освітньому середовищі ВНЗ.

Щодо підсистеми *послуг, що надає електронна бібліотека*, то для реалізації змістовних елементів системи запропоновано орієнтовний перелік

напрямів діяльності ЕБ з інтеграції університетських наукових ресурсів до міжнародного інформаційного простору; *створено бібліотечний блог у соціальних мережах*, який забезпечує інформування користувачів про нові ресурси та послуги електронної бібліотеки. Розроблено й впроваджено *семінари-практикуми з формування інформатичної компетентності* для молодих науковців та аспірантів засобами ІКТ, спрямованих на: оволодіння навичками роботи з електронною інформацією за різними параметрами: від простого пошуку за формальними ознаками до інтелектуальних (за предметними рубриками, класифікаційним індексом тощо); засвоєння раціональних прийомів і засобів самостійного пошуку інформації і систематизації даних; оволодіння умінням складання бібліографічного опису різних видів документів; вивчення структури та правил оформлення бібліографічного списку літератури).

Реалізація підсистеми *кадрового забезпечення* управління розвитком електронної бібліотеки в інформаційно-освітньому середовищі ВНЗ здійснювалася під час проведення *курсів підвищення кваліфікації в дистанційному форматі*, використання *автоматизованої системи оцінювання діяльності персоналу*, організації *семінарів-тренінгів фахівців бібліотеки з вивчення сучасних засобів ІКТ*; корпоративного навчання (настановчий семінар для заступників директорів бібліотек, методистів, відповідальних осіб; семінари-тренінги для відповідальних виконавців / адміністраторів щодо навчання технологій (технічне забезпечення, поповнення контенту, забезпечення інформаційної безпеки, підтримка й оновлення) і сервісів електронної бібліотеки ВНЗ).

Підсистема *соціально-прогностичного забезпечення* розвитку електронної бібліотеки передбачала *створення в соціальних мережах Інтернету групи електронної бібліотеки* з метою прогнозування та планування напрямів розвитку ЕБ, що відображають закономірності розвитку сучасного інформаційно-освітнього середовища; розширення інформаційного простору електронної бібліотеки ВНЗ; популяризації електронної бібліотеки серед локальних та віддалених користувачів. З метою *пошукової оптимізації ЕБ* використовувалися *соціальні закладки*, які сприяють збільшенню швидкості індексації ЕБ та її відвідуваності, що впливає на ефективність ЕБ в інформаційному середовищі. Запропоновано використання хмарних технологій Google Drive для збереження й поширення електронних бібліографічних покажчиків, відеоматеріалів.

На завершальному етапі дослідно-експериментальної роботи здійснено зіставлення змістовних елементів функційних компонентів системи, які використовувалися до та після впровадження системи управління розвитком електронної бібліотеки в інформаційно-освітньому середовищі ВНЗ. Результати аналізу динаміки використання змістовних елементів функційних компонентів системи на основі Т-критерію Вілкоксона до та після впровадження системи управління розвитком електронної бібліотеки в інформаційно-освітньому середовищі ВНЗ представлено в таблиці 1.

Динаміка використання змістовних елементів системи управління розвитком електронної бібліотеки в освітньому середовищі вищого навчального закладу у ЕГ та КГ до та після проведення експерименту

Ступінь використання	Абс./ %	ЕГ						КГ					
		ЕБ ₁		ЕБ ₂		ЕБ ₃		ЕБ ₄		ЕБ ₅		ЕБ ₆	
		До	Після	До	Після	До	Після	До	Після	До	Після	До	Після
Не використовується	абс.	10	0	10	0	8	3	9	6	8	5	9	4
	%	83,3	0,0	83,3	0,0	66,7	25,0	75,0	50,0	66,7	41,7	75,0	33,3
Використовується епізодично або перебуває на стадії адаптації	абс.	2	4	2	7	4	7	3	5	4	6	3	7
	%	16,7	33,3	16,7	58,3	33,3	58,3	25,0	41,7	33,3	50,0	25,0	58,3
Використовується постійно	абс.	0	8	0	5	0	2	0	1	0	1	0	1
	%	0,0	66,7	0,0	41,7	0,0	16,7	0,0	8,3	0,0	8,3	0,0	8,3

Результати табл. 1 засвідчують, що після завершення формувального експерименту в експериментальній групі показники значно збільшилися. Дані, отримані під час експерименту в електронних бібліотеках, які входили до контрольної групи, демонструють, що показники змінилися, але загалом відмінності не значущі. Зіставлення розподілів ЕГ та КГ бібліотек за ступенем використання елементів системи управління розвитком ЕБ в освітньому середовищі вищого навчального закладу здійснювалося із використанням непараметричного критерію Вілкоксона в середовищі статистичного пакету SPSS. Розрахунки показали несуттєві відмінності між розподілами до експерименту (абсолютне значення $Z_{emp} = 0,531$, $p > 0,05$) та суттєві відмінності після експерименту ($Z_{emp} = 2,959$, $p < 0,01$), що дозволило встановити статистичну значущість результатів експериментальної роботи.

Отже, ефективність управління розвитком електронної бібліотеки в інформаційно-освітньому середовищі ВНЗ суттєво підвищилася за умови впровадження розробленої системи управління розвитком електронної бібліотеки з урахуванням можливостей ІКТ, що дозволяє підтвердити висунуту гіпотезу.

Проведене дослідження дозволяє зробити такі **висновки**:

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та розв'язання наукової проблеми управління розвитком електронної бібліотеки в освітньому середовищі

ВНЗ, що полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробці та впровадженні системи управління розвитком електронної бібліотеки в освітньому середовищі ВНЗ.

1. Аналіз стану дослідженості проблеми засвідчив, що тенденції розвитку вітчизняної освіти значною мірою зумовили необхідність змін і у вищій школі загалом, і в її окремих ланках. Перед бібліотекою ВНЗ, яка є центром інформаційного забезпечення навчально-виховного й наукового процесів, постає об'єктивна необхідність модернізації її діяльності, переосмислення завдань та напрямів розвитку. Тому невід'ємним складником інформаційно-освітнього середовища сучасного ВНЗ є електронна бібліотека, яка розглядається як інформаційно-бібліотечна система, що включає електронний фонд документів, який організовано згідно з відповідною методикою, та має чітко визначену мету, цільове призначення й обслуговує локальних і віддалених користувачів.

2. Міждисциплінарний контекст аналізу базових понять „управління”, „розвиток” та „електронна бібліотека” вказував на їхню складність і різні підходи до їх визначення. Ураховуючи узагальнення визначень понять, з'ясовано, що управління розвитком електронної бібліотеки в освітньому середовищі ВНЗ є багатоаспектним процесом.

Управління розвитком електронної бібліотеки – це складова частина діяльності суб'єктів управління електронною бібліотекою, що спрямована на неперервне підвищення її інформаційного потенціалу та ефективності його використання шляхом створення сукупності нормативно-правового, кадрового, матеріально-фінансового, соціально-прогностичного, організаційного забезпечення засобами сучасних ІКТ.

3. Розроблено критерії та показники оцінювання ефективності управління розвитком електронної бібліотеки, які було визначено за таким алгоритмом: складення переліку всіх можливих критеріїв оцінювання управління розвитком електронної бібліотеки на основі аналізу наукової літератури з проблеми дослідження та сутності управління розвитком електронної бібліотеки; уточнення з наданого переліку найбільш суттєвих ознак управління розвитком електронної бібліотеки шляхом опитування експертів. Критеріями оцінювання ефективності управління розвитком електронної бібліотеки визначено стан: нормативно-правового забезпечення розвитку електронної бібліотеки; кадрового забезпечення розвитку електронної бібліотеки; матеріально-фінансового забезпечення розвитку електронної бібліотеки; ресурсів та послуг електронної бібліотеки; соціально-прогностичної забезпеченості розвитку електронної бібліотеки; організаційного забезпечення розвитку електронної бібліотеки. Згідно з представленими критеріями схарактеризовано низький, середній, високий рівні управління розвитком електронної бібліотеки ВНЗ.

4. На основі розроблених критеріїв оцінювання ефективності управління розвитком електронної бібліотеки було здійснено аналіз стану управління розвитком електронних бібліотек в освітньому середовищі ВНЗ України на сучасному

етапі. Констатувальний етап експериментальної роботи засвідчив переважно низький і середній рівні управління розвитком електронної бібліотеки ВНЗ.

5. З урахуванням основних положень системного, синергетичного та інформатичного підходів розроблено систему управління розвитком електронної бібліотеки в інформаційно-освітньому середовищі ВНЗ, у якій виокремлено структурні (мету, зміст, об'єкт та суб'єкт) та функційні (інформаційні ресурси електронної бібліотеки; інформаційні послуги, які вона надає; кадрове та соціально-прогностичне її забезпечення) компоненти. Визначено такі *підсистеми*: інформаційні ресурси електронної бібліотеки, інформаційні послуги електронної бібліотеки, кадрове забезпечення розвитку електронної бібліотеки, соціально-прогностичне забезпечення розвитку електронної бібліотеки, орієнтовані на використання сучасних ІКТ в усіх напрямках функціонування електронної бібліотеки вищого навчального закладу, неперервне вдосконалення системи ресурсів та послуг електронної бібліотеки відповідно до розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та потреб локальних і віддалених користувачів та використання критеріїв оцінювання ефективності управління розвитком електронної бібліотеки в освітньому середовищі вищого навчального закладу, зокрема засобами автоматизованої системи моніторингу.

Особливістю пропонованої системи управління розвитком електронної бібліотеки в освітньому середовищі ВНЗ є те, що засоби інформаційно-комунікаційних технологій охоплюють усі функційні компоненти розвитку електронної бібліотеки та сприяють більш ефективній їх реалізації.

Згідно із завданнями дослідження розроблено „Інформаційно-пошуковий навігатор інтернет-ресурсів психолого-педагогічного напрямку”, комп'ютерну програму „Система моніторингу активності використання ресурсів електронної бібліотеки вищого навчального закладу”, методичні рекомендації для фахівців бібліотек щодо інтеграції наукових публікацій до міжнародного наукового інформаційного простору, програму та інформаційно-методичне забезпечення курсів підвищення кваліфікації для фахівців бібліотеки, зокрема електронної бібліотеки в дистанційному форматі.

6. У ході експерименту доведено ефективність системи управління розвитком електронної бібліотеки. Моніторинг застосування елементів системи у функціонуванні цих електронних бібліотек здійснювався за 12-ма показниками обраних критеріїв.

Зіставлення даних двох вимірів до та після експерименту відбувалося із використанням непараметричного критерію Вілкоксона, використання якого дозволило встановити статистичну значущість результатів експериментальної роботи. Аналіз отриманих результатів, зіставлення результатів констатувального та формувального етапів експерименту підтвердили, що ефективність управління розвитком електронної бібліотеки в освітньому середовищі ВНЗ підвищилася

внаслідок упровадження системи управління розвитком електронної бібліотеки ВНЗ закладу засобами ІКТ.

Дисертаційна робота не вичерпує всіх аспектів проблеми дослідження. Перспективними напрямками подальшого вивчення та впровадження в практику роботи електронної бібліотеки сучасних методів управління є розробка теоретичних та методичних засад використання цифрових колекцій, технологій електронного обслуговування, комплексів дистанційних бібліотечно-інформаційних послуг і веб-сервісів (віртуальних читальних залів, особистих віртуальних кабінетів читачів, інтерактивних інформаційних служб); упровадження мобільних технологій – QR-кодів, мобільних додатків, СМС-бібліотек.

Основні результати дослідження відображено в таких публікаціях:

1. **Кормилець Ю. В.** Сутність поняття „електронна бібліотека вищого навчального закладу” / Ю. В. Кормилець // Педагогічний альманах : зб. наук. пр. – Херсон, 2012. – Вип. 15. – С. 149 – 156.

2. **Кормилець Ю. В.** Критерії оцінювання ефективності управління розвитком електронної бібліотеки вищого навчального закладу / Ю. В. Кормилець // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2013. – № 18(277). – Ч. I. – С. 15 – 22.

3. **Кормилець Ю. В.** Модель оцінювання ефективності управління розвитком електронної бібліотеки вищого навчального закладу / Ю. Кормилець // Освіта на Луганщині. – 2013. – № 1(38). – С. 198 – 201.

4. **Ульченко Ю. В.** Аналіз системи моніторингу активності використання ресурсів електронної бібліотеки вищого навчального закладу / Ю. В. Ульченко // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2015. – № 6(295). – С. 66 – 71.

5. **Ульченко Ю. В.** Система управління розвитком електронної бібліотеки в інформаційно-образовательній середі вищого навчального закладу / Ю. В. Ульченко // Вестн. Таганрог. гос. пед. ін-та імені А. П. Чехова : Гуманитарні науки. – 2014. – № 2. – С. 196 – 201.

6. **Ульченко Ю. В.** Обґрунтування системи управління розвитком електронної бібліотеки в освітньому середовищі вищого навчального закладу / Ю. В. Ульченко // Вісн. Вінниц. політехн. ін-ту. – 2014. – № 3. – С. 126 – 130.

7. **Кормилець Ю. В.** Довідково-бібліографічне обслуговування засобами інформаційно-комунікаційних технологій у бібліотеці сучасного вищого навчального закладу / Ю. В. Кормилець // Наук. пр. Держ. наук.-пед. б-ки України імені В. О. Сухомлинського. – Вип. 3: Науково-методичні та організаційні засади інформаційно-аналітичного забезпечення педагогічної науки, освіти і практики України: стан та перспективи. – К., 2012. – С. 262 – 268.

8. **Кормилець Ю. В.** Інформаційно-комунікаційні технології в практиці роботи бібліотек вищих навчальних закладів / Ю. В. Кормилець // Сучасна бібліотека в інноваційному просторі : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (17 – 18 берез. 2011, м. Луганськ). – 2011. – С. 238 – 242.

9. **Кормилець Ю. В.** Оцінювання ефективності управління розвитком електронної бібліотеки вищого навчального закладу: кадровий аспект / Ю. В. Кормилець // Персонал бібліотеки в системі управління якістю бібліотечно-інформаційної діяльності : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (18 – 19 жовт. 2012 р., Донецьк). – Донецьк, 2012. – С. 80 – 83.

10. **Ульченко Ю. В.** Теоретичне обґрунтування системи управління розвитком електронної бібліотеки вищого навчального закладу / Ю. В. Ульченко // „Наукова молодь – 2013” : матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених (12 груд. 2013 р., м. Київ) / за заг. ред. проф. Бикова В. Ю. та Спірина О. М. – К., 2014. – С. 107 – 110.

11. **Кормилець Ю. В.** Дослідження ефективності використання електронної бібліотеки ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” / Ю. В. Кормилець // Сучасна бібліотека в інноваційному освітньому просторі : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (14 – 15 берез. 2013 р., м. Луганськ). – Луганськ, 2013. – С. 178 – 182.

12. **Kormilets Y.** Criteria for evaluation of development of an electronic library of information and learning university environment / Yulia Kormilets // Scientific Youth: Education and Science : book of Abstracts of the III International Scientific-Practical Internet-Conference. February, 18, 2013. – Luhansk, 2013. – P. 138 – 140.

13. **Ульченко Ю. В.** Аналіз стану управління розвитком електронної бібліотеки в освітньому середовищі вищих навчальних закладів України на сучасному етапі / Ю. В. Ульченко // Сучасні тенденції розвитку інформаційних технологій в науці, освіті та економіці : матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф. (17 – 18 берез. 2014 р., м. Луганськ). – Луганськ, 2014. – С. 188 – 192.

14. **Ульченко Ю. В.** Функціональні компоненти системи управління розвитком електронної бібліотеки в освітньому середовищі вищого навчального закладу / Ю. В. Ульченко // Сучасні наукові дослідження у психології та педагогіці – прогрес майбутнього : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (19 – 20 трав. 2017 р., м. Одеса). – О., 2017. – С. 91 – 93.

Ульченко Ю. В. Управління розвитком електронної бібліотеки в освітньому середовищі вищого навчального закладу. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.10 – інформаційно-комунікаційні технології в освіті. – Державний заклад „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”. – Старобільськ, 2017.

Дисертацію присвячено дослідженню актуальної проблеми управління розвитком електронної бібліотеки в освітньому середовищі вищого навчального закладу. Розкрито сутність, роль та місце електронної бібліотеки як складника інформаційно-освітнього середовища вищого навчального закладу. З'ясовано ступінь дослідженості проблеми в міждисциплінарному контексті з урахуванням сутнісних ознак понять „управління”, „розвиток”, „електронна бібліотека”. Схарактеризовано критерії, показники оцінювання ефективності управління розвитком електронної бібліотеки вищого навчального закладу. Наведено результати аналізу реального стану управління розвитком електронних бібліотек вищих навчальних закладів України на сучасному етапі. Теоретично обґрунтовано, змістовно розроблено та експериментально перевірено систему управління розвитком електронної бібліотеки в освітньому середовищі ВНЗ.

Ключові слова: електронна бібліотека, управління розвитком електронної бібліотеки, освітнє середовище вищого навчального закладу, інформаційно-освітнє середовище вищого навчального закладу, система управління розвитком електронної бібліотеки вищого навчального закладу.

Ульченко Ю. В. Управление развитием электронной библиотеки в образовательной среде высшего учебного заведения. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.10 – информационно-коммуникационные технологии в образовании. – Государственное учреждение „Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко”. – Старобельск, 2017.

Диссертация посвящена исследованию актуальной проблемы управления развитием электронной библиотеки в образовательной среде высшего учебного заведения. Электронная библиотека рассматривается как элемент информационно-образовательной среды высшего учебного заведения, информационно-библиотечная система, включающая электронный фонд документов, организованный согласно соответствующей методике, и имеет четко определенное целевое назначение, обслуживает локальных и удаленных пользователей.

Управление развитием электронной библиотеки – это составляющая деятельности субъектов управления электронной библиотекой, которая направлена на непрерывное повышение ее информационного потенциала и эффективности его использования путем создания совокупности нормативно-правового, кадрового, материально-финансового, социально-прогностического, организационного обеспечения средствами современных ИКТ. Охарактеризованы критерии, показатели оценивания эффективности управления развитием электронной библиотеки в образовательной среде высшего учебного заведения.

Теоретически обоснована, содержательно разработана и экспериментально проверена система управления развитием электронной библиотеки в образовательной среде высшего учебного заведения, в которой выделены

структурные (цель, содержание, объект и субъект) и функциональные (информационные ресурсы электронной библиотеки; информационные услуги, которые она предоставляет; кадровое и социально-прогностическое ее обеспечение) компоненты. Особенностью предлагаемой системы управления развитием электронной библиотеки в образовательной среде вуза является то, что средства информационно-коммуникационных технологий охватывают все функциональные компоненты развития электронной библиотеки и способствуют более эффективной их реализации. В ходе эксперимента доказана эффективность системы управления развитием электронной библиотеки.

Ключевые слова: электронная библиотека, управление развитием электронной библиотеки, образовательная среда высшего учебного заведения, информационно-образовательная среда высшего учебного заведения, система управления развитием электронной библиотеки высшего учебного заведения.

Ulchenko J. V. Electronic library development management in the educational environment of a higher educational institution. - On the rights of the manuscript.

The thesis for the obtaining the candidate of pedagogical sciences degree in specialty 13.00.10 – informational-communicational technologies in education. - State institution „Luhansk National University named after Taras Shevchenko”. - Starobilsk, 2017.

The thesis is devoted to the research of the actual problem of the electronic library development management in the educational environment of a higher educational institution. The essence, role and place of the electronic library as a component of the informational and educational environment of the higher educational institution have been revealed. The degree of research of the problem in the interdisciplinary context has been considered, taking into account the essential features of such concepts as „management”, „development” and „electronic library”. The criteria, indexes and indicators of the evaluation efficiency of the electronic library development management of a higher educational institution have been described. The results of the real state analysis of electronic libraries development management of Ukrainian higher educational institutions at the present stage have been shown. The system of the electronic library development management in the educational environment of a higher educational institution has been theoretically substantiated, meaningfully developed and experimentally verified.

Key words: electronic library, electronic library development management, educational environment of higher educational institution, informational-educational environment of higher educational institution, system of electronic library development of higher educational institution.